

แบบฟอร์มที่ 1 ใบสมัคร

ประเภทพัฒนาการบริการ

โปรดกรอรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานที่ขอรับรางวัล ดังนี้

- ☒ เป็นผลงานการให้บริการที่เป็นการพัฒนา/ปรับปรุงงานบริการ หรือเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประสานงานเชื่อมโยงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่างๆ ที่แตกต่างไปจากเดิม
- ☒ ผลงานที่เสนอไม่เป็นรูปแบบเดียวกับผลงานที่เคยได้รับรางวัลแล้ว
- ☐ ผลงานมีรูปแบบคล้ายคลึงกับผลงานที่เคยได้รับรางวัล (โปรดระบุ)
  - ชื่อผลงานที่ได้เคยรับรางวัล และนำมาพัฒนาต่อยอด).....
- ☒ เป็นผลงานที่พัฒนามาไม่เกิน 3 ปี (ในวันที่เปิดรับสมัคร) และมีการนำผลงานไปใช้แล้วจริงเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี (ในวันที่เปิดรับสมัคร)
  - เริ่มพัฒนาเมื่อ.....16 ธันวาคม 2558 ถึง 30 กันยายน 2560.....
  - นำผลงานไปใช้แล้วจริงเมื่อ.....1 ตุลาคม 2560.....

ชื่อผลงาน : กระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบและยกระดับการผลิตข้าวสาร Q ครบวงจร จ.ศรีสะเกษ

ชื่อส่วนราชการ : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

หน่วยงานที่รับผิดชอบผลงาน : สำนักกำหนดมาตรฐาน

ชื่อผู้ประสานงาน นางสาวณมาพร อัครวิโรจน์ ตำแหน่ง นักวิชาการมาตรฐานชำนาญการพิเศษ

สำนัก/กอง .....สำนักกำหนดมาตรฐาน..... เบอร์โทรศัพท์ 02-561-2277 ต่อ 1431

เบอร์โทรศัพท์มือถือ 08-1438-2791 เบอร์โทรสาร 02-561-3357, 02-561-3373

e - Mail.....jzanamaporn@gmail.com.....

แบบฟอร์มที่ 2 สรุปสาระสำคัญของผลงานที่สมัครขอรับรางวัล

โปรดสรุปสาระสำคัญของผลงานที่เสนอขอรับรางวัล (Executive Summary) โดยมีความยาวไม่เกิน 3 หน้ากระดาษ A4 ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 และอยู่ในรูปแบบ .doc และ .pdf เท่านั้น โดยครอบคลุม 5 หัวข้อ

ชื่อผลงาน : กระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบและยกระดับการผลิตข้าวสาร Q ครบวงจร จ.ศรีสะเกษ

ชื่อส่วนราชการ : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

หน่วยงานที่รับผิดชอบผลงาน : สำนักกำหนดมาตรฐาน

สาระสำคัญของผลงานที่เสนอขอรับรางวัล (Executive Summary)

1. สภาพการปฏิบัติงานเดิม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศใช้มาตรฐานสินค้าเกษตรที่เกี่ยวกับข้าวจำนวน 11 ฉบับ ครอบคลุมการผลิตระดับแปลงนา โรงสี และสินค้าข้าวเปลือก และข้าวสาร ที่ผ่านมามีได้มาตรฐานไปใช้รับรอง เกษตรกรกว่า 50,000 ราย และรับรองโรงสีข้าวกว่า 10 ราย แต่ยังคงขาดการนำมาตรฐานไปใช้อย่างครบวงจร การรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice; GAP) ในระดับแปลงนา เกษตรกรจะได้เครื่องหมายรับรอง Q สำหรับข้าวเปลือก แต่ไม่ใช้การรับรองข้าวสารที่จะใช้ในการบริโภค เนื่องจากข้าวเปลือกต้องผ่านการแปรรูป ซึ่งอาจปนกับข้าวทั่วไประหว่างกระบวนการแปรรูป อีกทั้งที่ผ่านมา การส่งเสริมการนำมาตรฐานไปใช้เป็นไปทีละภาคส่วน คือ เกษตรกร และผู้ประกอบการโรงสี ไม่เชื่อมโยงกัน จึงไม่เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อผู้บริโภค เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับการผลิตสู่มาตรฐาน และการจัดทำระบบ ตามสอบ (traceability) ผ่าน QR Trace เช่น ในระดับกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากข้าวเปลือกไม่ได้ขายตรงให้กับผู้บริโภค จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะดำเนินการ ขณะที่การส่งเสริมระบบตามสอบในระดับโรงสี ไม่สามารถตามสอบกลับได้ถึงเกษตรกร เนื่องจากขาดการเชื่อมโยงผลผลิตจากเกษตรกร นอกจากนี้การนำมาตรฐานไปใช้ในแบบเดิม ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่เกษตรกรและโรงสีด้านราคาได้ จึงยังไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการยกระดับการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานครบวงจร

ดังนั้น การผลิตข้าวสาร Q ต้องศึกษาข้อกำหนดมาตรฐานและกำหนดหลักเกณฑ์การรับรองให้ครอบคลุมการผลิตตั้งแต่วัตถุดิบข้าวเปลือกจนถึงข้าวสาร และจัดระบบแนวทางการนำมาตรฐานและหลักเกณฑ์การรับรองไปใช้ ให้มีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบครบวงจรเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค และเกิดประโยชน์ผลตอบแทนแก่ผู้ผลิต

2. แนวทางในการดำเนินการ

2.1 ศึกษามาตรฐานสินค้าเกษตรที่เกี่ยวข้องกับข้าว จำนวน 11 ฉบับ และกระบวนการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การให้การรับรองสินค้าข้าวสาร Q ที่สอดคล้องตามหลักการและมาตรฐานสากล และนโยบายรัฐ เช่น การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ การผลิตข้าวครบวงจร และกลไกการขับเคลื่อนต่างๆ โดยการมองแบบองค์รวม ตั้งแต่เกษตรกร (ต้นน้ำ) โรงสี (กลางน้ำ) และความต้องการของผู้บริโภคในสถานะปัจจุบัน และการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

2.2 พัฒนาระดับเกษตรกร ที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด ให้เกิดการขับเคลื่อน โดยให้โรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ ซึ่งเป็นโรงสีที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ เข้ามามีส่วนร่วม (participation) และหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้เสริมองค์ความรู้ด้านการรวมกลุ่มในรูปแบบแปลงใหญ่ ด้านการจัดทำระบบควบคุมภายใน (Internal Control System; ICS) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP (มกษ. 4400 – 2552) และเทคนิคในการผลิต เช่น การเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ การกำจัดข้าวพันธุ์ปน และควบคุมตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือก

2.3 พัฒนาระดับโรงสีข้าวขนาดกลาง (กำลังการผลิต 80 ตันต่อวัน) โดยการประเมินศักยภาพในการผลิตข้าวสาร Q (gaps analysis) ให้ความรู้และจัดระบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงสีข้าว (มกษ. 4403 – 2553) มาตรฐานการปฏิบัติที่ดี (Good Manufacturing Practices; GMP)สากล (Codex) ซึ่งเทียบเท่า มกษ. 9023 – 2550

2.4 พัฒนาระดับสินค้าให้มีมูลค่าด้วยการเชื่อมโยงมาตรฐานตลอดทั้งวงจร (GAP + GMP = ข้าวสาร Q) และพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้ระบบตามสอบสินค้าข้าวสาร Q ด้วย QR Trace ที่สามารถตามสอบได้ถึงระดับข้อมูลเกษตรกร (จากเดิมสามารถทวนสอบได้เพียงระดับโรงสี)

2.5 ส่งเสริมการตลาดและการสร้างแบรนด์ โดยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และสร้างตราสินค้า “ข้าวสาร Q” ให้มีเอกลักษณ์ มีขนาดผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย (1 กิโลกรัม 500 กรัม และ 250 กรัม) รวมถึงการเชื่อมโยงสินค้ากับตลาดผ่านระบบตลาดออนไลน์ (DGT Farm) ห้างโมเดิร์นเทรด และโรงพยาบาลลดภัย

วัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การพัฒนาให้เกิดต้นแบบการผลิตข้าวสารบรรจุถุงที่มีการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิตอย่างครบวงจร ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประสานงาน ระหว่างเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าว ในการรวมข้อมูลและปัญหา บูรณาการแผนปฏิบัติงานและทรัพยากรให้สอดคล้องกัน โดยเน้นการพัฒนาคน กระบวนการผลิต และการบริหารจัดการการผลิตและจำหน่าย เพื่อให้เกิดการยกระดับทั้งกระบวนการ

สำนักกำหนดมาตรฐาน (สกม.) มกช. จึงปรับปรุงการดำเนินงานให้เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด เป็นศูนย์กลางแห่งการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ “Center of knowledge and sharing” แบบมีส่วนร่วม ในการผลักดันให้เกิดต้นแบบการนำมาตรฐานไปปฏิบัติทั้งระบบครบวงจร ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ สร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีให้เป็นมาตรฐาน พัฒนาศักยภาพการผลิตและการแข่งขันในเวทีการค้าในประเทศและระหว่างประเทศ บนพื้นฐานการผลิตที่ดีที่สากลยอมรับ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในอาชีพ สนับสนุนยุทธศาสตร์ข้าวไทย ฉบับที่ 3 ปี 2558-2562 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ที่มีเป้าหมาย เพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การจัดการน้ำสุขภาพดี ความรับผิดชอบต่อการบริโภคและการผลิต การลดผลกระทบต่อสภาพอากาศ การลดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำและบนดิน และการร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. สภาพการปฏิบัติงานหลังการดำเนินการ

มกช. ได้พัฒนาระบบการรับฟังปัญหาและอุปสรรค การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ด้านมาตรฐานการผลิตเกี่ยวกับสินค้าข้าว เรียกว่า “ต้นแบบการผลิตข้าวคุณภาพที่ครบวงจร” โดยบูรณาการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการผลิตทั้งหมด ได้ผลที่เป็นรูปธรรม คือ กลุ่มเกษตรกรได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GAP แบบกลุ่ม โรงสีที่เข้าร่วมโครงการได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GMP ได้ระบบบริหารจัดการเชื่อมโยงข้าวเปลือก GAP จนได้เป็นข้าวสารที่มีความปลอดภัยและมีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าข้าว รวมถึงได้ระบบการผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่ม เป็นการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร

4. ประโยชน์ที่ได้รับ

4.1 ประโยชน์ที่ได้จากโครงการ

4.1.1 เกิดต้นแบบการบริหารจัดการการผลิตและการเชื่อมโยงกัน ตั้งแต่ระดับแปลงนา ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GAP ในรูปแบบกลุ่ม เข้าสู่โรงสี ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GMP และมีการควบคุมและตรวจสอบคุณภาพข้าวตามมาตรฐานสินค้าข้าวหอมมะลิไทย ส่งผลให้เกษตรกรและโรงสีที่เข้าร่วมโครงการเข้มแข็ง สามารถเป็นศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนาต่อยอดได้

4.1.2 ผลผลิตข้าวเปลือกมีปริมาณและคุณภาพมากขึ้น จากปริมาณผลผลิตของต้นข้าว (head rice) และข้าวเต็มเมล็ด (whole kernels) ที่ได้ (% yield) ที่ระดับ 26-30% เป็น 36-42%

4.1.3 เกษตรกรมีรายได้จากการขายข้าวเปลือก GAP โดยได้ราคาสูงขึ้น 200 บาท/ตัน

4.1.4 เพิ่มมูลค่าสินค้าข้าวสารบรรจุถุงภายใต้แบรนด์ข้าวสาร Q จาก 28 บาท/กิโลกรัม เป็น 40-50 บาท/กิโลกรัม ซึ่งในปี 2560 สามารถผลิตข้าวสาร Q ได้ 12 ตัน คิดเป็นมูลค่าเพิ่มสูงถึง 264,000 บาท (คิดเป็น 178%)

4.1.5 เกิดแนวทางการปฏิบัติงานแบบบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานข้อมูลความจริงและสภาพปัญหา ข้อมูลวิชาการ ประสบการณ์ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากใช้แผนงาน งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล เครื่องมือที่คุ้มค่า ควบคู่กับการบริหารจัดการที่สอดคล้องกัน

4.2 ผลลัพธ์การดำเนินการ

เพิ่มมูลค่าของผลผลิตข้าวเปลือกและสินค้าข้าวสารอย่างยั่งยืน และเกิดแหล่งเรียนรู้สำหรับการขยายผลสู่เกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตข้าวสารคุณภาพ Q รวมถึงขยายผลสู่เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงสีในพื้นที่อื่น เพื่อรองรับการบริหารจัดการผลผลิตจากนาแปลงใหญ่ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.3 ผลกระทบที่สำคัญของผลงาน

ผลงานนี้ ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของผู้บริโภคและเกษตรกร เนื่องจากใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและลดปริมาณใช้ลง เกษตรกรสามารถลดต้นทุน (200 บาท/ไร่) เพิ่มปริมาณผลผลิต (50 กิโลกรัม/ไร่) มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 20% ส่งผลดีต่อผู้ประกอบการโรงสีที่สร้างสินค้าข้าวสารคุณภาพทั้งวงจรได้จริง และมีมูลค่าสูงขึ้นเป็น 178% สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลดีเชิงเศรษฐกิจและสังคมในด้านการค้า

5. จุดเด่นของผลงาน และปัจจัยความสำเร็จ

เกิดการรวมข้อมูลและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ในการนำมาตรฐานสินค้าเกษตรด้านข้าวไปใช้ตลอดห่วงโซ่การผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการการผลิตและทรัพยากร การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมและตรวจสอบรับรองมาตรฐาน การวิเคราะห์คุณภาพสินค้า การตามสอบสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถลดขั้นตอนการผลิตและยกระดับการผลิตสู่มาตรฐาน ให้คำปรึกษาแนะนำทางด้านเทคนิคจากหน่วยงานต่างๆ กับ (1) กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนแสนสุข จ.ศรีสะเกษ (2) สหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด (3) จังหวัดศรีสะเกษ (4) กรมการข้าว (ส่วนกลางและภูมิภาค) (5) กรมส่งเสริมการเกษตร (ส่วนภูมิภาค) (6) กรมส่งเสริมสหกรณ์ (ส่วนกลางและภูมิภาค) (7) สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ(ส่วนกลาง) สำหรับปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจรายละเอียดโครงการ มาตรฐาน การตรวจสอบรับรอง ทักษะและความสามารถของทีมงานและผู้ผลิต การวางแผนที่ดี การรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วม การควบคุมที่มีประสิทธิภาพ การประเมินความเสี่ยงและการแก้ไขปัญหา การบูรณาการขับเคลื่อน การสร้างผลประโยชน์ร่วมระหว่างผู้ผลิตแต่ละภาคส่วน

แบบฟอร์มที่ 3 รายงานผลการดำเนินการ

โปรดสรุปรายงานผลการดำเนินการ โดยมีความยาวไม่เกิน 12 หน้ากระดาษ A4 ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 และอยู่ในรูปแบบ .doc และ .pdf เท่านั้น โดยครอบคลุมประเด็นการประเมิน 4 ส่วน ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 13 ข้อ

ชื่อผลงาน : กระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบและยกระดับการผลิตข่าวสาร Q ครบวงจร จ.ศรีสะเกษ

ชื่อส่วนราชการ : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

หน่วยงานที่รับผิดชอบผลงาน : สำนักกำหนดมาตรฐาน

ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา (5 คะแนน)

1. ความเป็นมา ปัญหาและความสำคัญที่นำมาสู่การดำเนินโครงการตามพันธกิจของหน่วยงาน อย่างไร

(อธิบายความสำคัญปัญหา ที่เชื่อมโยงกับภารกิจหลักของหน่วยงานต้นสังกัด และยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน/ประเทศ)

จากสภาพปัญหาประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตข้าวสารคุณภาพที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากรโนมาถึงผู้บริโภคได้ ทั้งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกมาตรฐานเรื่องข้าวถึง 11 ฉบับ แต่ก็เป็นการดำเนินการแบบแยกส่วน เช่น เกษตรกรที่เป็นชาวนาพัฒนาระบบการปลูกข้าวได้มาตรฐาน GAP กว่า 50,000 ราย ส่วนโรงสีข้าวมีการพัฒนาระบบโรงสีได้มาตรฐาน GMP กว่า 10 ราย แต่เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว ชาวนานำข้าวเปลือกที่ได้จากแปลงนา GAP ขายให้โรงสีข้าว GMP เช่นเดียวกับชาวนาที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน ก็ขายข้าวเปลือกให้โรงสีข้าว GMP ด้วยราคาเดียวกัน โรงสีรับซื้อข้าวจากชาวนาทั้งข้าวเปลือกที่ได้มาตรฐาน และไม่ได้มาตรฐาน กองรวมกัน เมื่อนำไปสีเป็นข้าวสารจึงไม่สามารถแยกข้าวสารคุณภาพออกมาได้ และไม่เป็นที่สนใจให้ชาวนาเข้าสู่ระบบการผลิตที่ได้มาตรฐาน

ปัจจุบันผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคอาหารปลอดภัย ใส่ใจเรื่องคุณภาพสินค้ามากขึ้น สินค้าที่ได้มาตรฐานและมีเครื่องหมายรับรองมาตรฐานกลายเป็นสินค้าที่ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้บริโภค และเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย และเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย มีการผลิตและส่งออกจำนวนมาก (ปี 2560 พื้นที่ปลูกข้าว 69.854 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเปลือกปริมาณ 31.268 ล้านตัน และส่งออกข้าวปริมาณ 11.6 ล้านตัน มูลค่า 174,503 ล้านบาท¹⁾)

ดังนั้น สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการกำหนดมาตรฐาน การจัดระบบการรับรองมาตรฐาน การควบคุมมาตรฐาน และการส่งเสริมพัฒนาการนำมาตรฐานไปใช้ จึงเห็นความจำเป็นในการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตข้าว “ต้นแบบ” เพื่อผลิตข้าวสารที่ได้มาตรฐานอย่างครบวงจรตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่เกษตรกรต้นน้ำ โรงสีกลางน้ำ และสินค้าข้าวสารบรรจุถุงที่เป็นผลิตภัณฑ์ปลายน้ำ เกิดเป็นข่าวสาร Q ที่สามารถแสดงเครื่องหมายรับรองบนบรรจุภัณฑ์ข้าวได้ สร้างความแตกต่างให้สินค้าข้าวสารบรรจุถุงของไทย และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันตลาดโลก

¹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ประเด็นที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหา (25 คะแนน)

2. มีวิธีการอย่างไรในการแก้ไขปัญหา

(อธิบายแนวทางการแก้ไขปัญหาในภาพรวม)

วิธีการในการแก้ปัญหาในการแยกข่าวสารทั่วไป กับข่าวสารคุณภาพ ใช้แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการวิเคราะห์ปัญหาแบบองค์รวม (holistic thinking) เพื่อหาช่องว่าง อุปสรรค และความเสี่ยงของการพัฒนา ทั้งด้านการผลิต และการบริหารจัดการในกระบวนการผลิต การดำเนินการโครงการ และการใช้ทรัพยากร (งบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือ) เพื่อให้เห็นถึงปัญหาและปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการรวม (inclusiveness) ข้อมูล หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องตลอดกระบวนการผลิต เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนากระบวนการที่เหมาะสม และเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถดำเนินโครงการได้สำเร็จอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผลในการแก้ไขปัญหา และความพอประมาณตามงบประมาณที่จำกัด บนพื้นฐานของปัญหาและข้อมูลทางวิชาการและศาสตร์ชาวบ้าน และเน้นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร (โรงสี) ที่เข้าร่วมโครงการ

การพัฒนาต้นแบบและยกระดับการผลิตข่าวสาร Q ครบวงจร จ.ศรีสะเกษ ต้องใช้การบูรณาการ (integration) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อผลักดันให้เกิดความร่วมมือ (collaboration) และการมีส่วนร่วม (participation) ของหน่วยงาน และเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการผลิตข่าวสารอย่างครบวงจร ปลอดภัยและมีคุณภาพตามมาตรฐานตลอดห่วงโซ่การผลิตตั้งแต่แปลงนา จนถึงสินค้าที่จำหน่ายให้ผู้บริโภค

ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของการนำมาตรฐานไปใช้ สร้างต้นแบบธุรกิจการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐาน โดยเน้นการยกระดับทุกภาคส่วนพร้อมกันและเชื่อมโยงกัน กำหนดกลยุทธ์ที่ครอบคลุมด้านการผลิต การจัดการและการตลาด เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในทางธุรกิจ เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตามมาตรฐาน และเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เกษตรกร และผู้ประกอบการโรงสีอื่นได้

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศใช้มาตรฐาน GAP สำหรับข้าวหอมมะลิไทย (มกษ. 4400) ในปี 2546 และในปี 2552 ได้ทบทวนและปรับปรุงแก้ไขมาตรฐาน และมีนโยบายผลักดันให้เกษตรกรได้การรับรอง GAP มากขึ้น โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ทำหน้าที่ส่งเสริมและเป็นที่ปรึกษาเกษตรกร กรมการข้าวทำหน้าที่ตรวจประเมินและให้การรับรอง และ มกอช. ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านมาตรฐานและระบบการรับรองให้กับผู้ตรวจประเมินและเกษตรกร แต่เกษตรกรที่ผ่านการรับรอง GAP ยังคงมีน้อย (50,000 ราย เมื่อเทียบกับชาวนากว่า 3 ล้านราย) เช่นเดียวกับการประกาศใช้มาตรฐาน GMP สำหรับโรงสีข้าว และ GMP ที่เทียบเท่าสากล (ตาม มกษ.4403-2553 และ มกษ.9023-2551) มีการนำไปส่งเสริมและรับรองโรงสีไม่มาก และที่สำคัญยังไม่มี การนำมาตรฐานทั้ง 2 ระดับไปเชื่อมโยง และให้การรับรองจนเป็นสินค้าข่าวสาร Q มาตรฐาน ดังนั้น เพื่อให้การนำมาตรฐานสินค้าเกษตรที่เกี่ยวกับข้าวไปใช้เพิ่มขึ้น โดยสอดคล้องตามหลักการสากล (ISO/IEC 17065) ต้องสร้างระบบและหลักเกณฑ์เงื่อนไขการรับรองสินค้าข้าวคุณภาพ โดยเชื่อมโยงกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐานตลอดห่วงโซ่ จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ข้าวที่มีมาตรฐาน แสดงเครื่องหมายรับรอง Q กับข่าวสารได้ สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และส่งผลให้มาตรฐานทั้งหมด ได้ถูกนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม

3. มีวิธีการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการบริการ/คุณภาพชีวิตของผู้รับบริการได้อย่างไร

(อธิบายกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์และกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินโครงการ (เชื่อมโยงกับข้อ 10.) และระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินการ (เชื่อมโยงกับข้อ 6.))

สำนักกำหนดมาตรฐาน (สกม.) มกอช. ได้จัดประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ปัญหาการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานแบบครบวงจร ด้วยการพิจารณาแนวทางการพัฒนาระดับผู้ผลิตข้าวสู่มาตรฐานอย่างครบวงจร เมื่อเดือนธันวาคม 2558 ซึ่งได้ข้อเสนอให้มีโครงการพัฒนาที่ยกระดับตลอดห่วงโซ่ โดยดำเนินการไปพร้อมกันให้เกิดความเชื่อมโยง และคำนึงถึงการตลาด โดยเลือก จ.ศรีสะเกษ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ครอบคลุมทุ่งกุลาร้องไห้ ที่เป็นพื้นที่ผลิตข้าวหอมมะลิที่ราบสูง เพราะมีเกษตรกรที่มีความพร้อมเข้าสู่มาตรฐาน GAP มาก ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ กิจกรรม และผลที่คาดหวังของการดำเนินโครงการ “สร้างต้นแบบและยกระดับการผลิตข้าวสาร Q ครบวงจร จ.ศรีสะเกษ” ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 3.1 การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ เพื่อหาแนวร่วมในการดำเนินการกับหน่วยงานต่างๆ ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ และเข้าร่วมโครงการนี้ ลงพื้นที่หารือร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ผู้แทนโรงสีต่างๆ เพื่อนำเสนอนโยบายและสร้างความเข้าใจการผลิตข้าว Q ครบวงจร มีโรงสีสหกรณ์ที่สนใจเข้าร่วม ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเมืองศรีสะเกษ จำกัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อตลาดและลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ และสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด ทั้งนี้ โรงสีที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่โครงการ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด เนื่องจากมีความพร้อมด้านการบริหารจัดการ ส่วนอีก 2 โรงสี อยู่ระหว่างปรับปรุงโครงสร้าง

กลยุทธ์ที่ 3.2 ส่งเสริมการผลิตข้าวเปลือก GAP แบบกลุ่ม และรายเดี่ยว ในพื้นที่จังหวัด วัตถุประสงค์ เพื่อให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวเข้าสู่ระบบการผลิตตามมาตรฐาน GAP มีเป้าหมายที่เกษตรกร จ.ศรีสะเกษ ที่ปลูกข้าวหอมมะลิ โดยลงพื้นที่ให้ความรู้เรื่อง มาตรฐาน GAP ข้าวหอมมะลิให้เกษตรกรในอำเภอต่างๆ ทั้งแบบรายกลุ่ม ที่ อ.เมือง อ.อุทุมพรพิสัย อ.ราชันย์ อ.ศีลาลาด อ.ห้วยทับทัน อ.อุษันต์ อ.กันทรลักษณ์ จำนวน 19 กลุ่ม รวม 645 ราย พื้นที่ 6,509.9 ไร่ ผลผลิต 2,603.96 ตัน และแบบรายเดี่ยวที่ อ.พยุห์ อ.เมือง อ.อุทุมพรพิสัย อ.ห้วยทับทัน อ.ภูสิงห์ อ.กันทรลักษณ์ อ.เบญจลักษณ์ จำนวน 1,058 ราย พื้นที่ 7,972.4 ไร่ ผลผลิต 3,188.96 ตัน รวมถึงอบรมการจัดทำระบบควบคุมภายใน (Internal Control System; ICS) เพื่อเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งในการผลิตและรับรองแบบกลุ่มให้สหกรณ์

กลยุทธ์ที่ 3.3 ส่งเสริมการตรวจรับรอง GAP แบบกลุ่มและรายเดี่ยว วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้กรมการข้าวให้การรับรองเกษตรกรที่เข้าระบบการผลิตได้มาตรฐาน (กข.หลัก มกอช. ประสาน) ลงพื้นที่ตรวจรับรองตาม มกษ. 4400 ให้เกษตรกรที่ส่งเสริมแบบกลุ่มและรายเดี่ยว ตามระยะการเจริญเติบโตของข้าว

กลยุทธ์ที่ 3.4 เชื่อมโยงข้าวเปลือก GAP สู่โรงสีเป้าหมาย วัตถุประสงค์เพื่อส่งข้าวเปลือก GAP ให้กับโรงสีที่ต้องการ (กข. มกอช. หลัก) สำนวณศักยภาพและความต้องการข้าวเปลือกของโรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ เพื่อวางแผนการเก็บเกี่ยวและการเชื่อมโยงสู่โรงสี ประสานโรงสีใกล้เคียงเพื่อรวบรวมข้าวเปลือก GAP ส่งโรงสีเป้าหมาย ติดตามการปฏิบัติ และผลการเชื่อมโยง ข้าวเปลือกของเกษตรกรจาก อ.กันทรลักษณ์ 1-2 กลุ่ม และ อ.อุษันต์ 2-3 กลุ่ม

กลยุทธ์ที่ 3.5 พัฒนาการผลิตตามระบบมาตรฐาน GMP วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้โรงสีได้มาตรฐาน GMP (มกอช. กข. และจังหวัด) โดยลงพื้นที่เพื่อประเมินศักยภาพการผลิต และให้คำแนะนำการจัดการผลิตข้าว Q มีการติดตามผลการดำเนินงานและผลการรับรอง GMP นอกจากนี้มีโครงการสนับสนุนการตรวจรับรองผลิตภัณฑ์ (สินค้าข้าว Q) และติดตามผลการขอรับรองผลิตภัณฑ์

กลยุทธ์ที่ 3.6 ตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าข้าวตามมาตรฐาน วัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกร และโรงสีวิเคราะห์คุณภาพข้าวได้ (กข. มกอช. หลัก) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการตรวจวิเคราะห์คุณภาพ

ข่าวให้กับโรงสีและกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการวิเคราะห์ตัวอย่างข้าว ส่งเสริมให้โรงสีมีศักยภาพในการจัดการแยกข้าวเพื่อผลิตข้าว Q และมีส่วนวิเคราะห์คุณภาพข้าว

กลยุทธ์ที่ 3.7 จัดระบบการการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตาม มกษ. 4000 (มกอช. และ กช.) วัตถุประสงค์ เพื่อจัดระบบการตรวจรับรองผลิตภัณฑ์ (กช.) และสนับสนุนค่าตรวจวิเคราะห์ตัวอย่าง โดย มกอช.

กลยุทธ์ที่ 3.8 พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีเรื่องราว และสร้างตราสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่า (มกอช.) วัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดเรื่องราวผลิตภัณฑ์และตราสินค้าข้าวสาร Q และออกแบบบรรจุภัณฑ์ ถุงขนาด 5 กก. กล่องขนาด 1 กก. และฉลากติดถุงบรรจุสุญญากาศขนาด 500 และ 250 กรัม

กลยุทธ์ที่ 3.9 ส่งเสริมการใช้ระบบตามสอบ (traceability) ด้วย QR Code (มกอช. ศทส.) วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมระบบตามสอบด้วย QR Code ถึงระดับฟาร์ม โดยการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ QR Trace รวมถึง ติดตามและให้คำแนะนำการจัดทำระบบให้โรงสี และส่งเสริมการแสดง QR code บรรจุภัณฑ์

กลยุทธ์ที่ 3.10 ประชาสัมพันธ์ ทดลองตลาด เพื่อประเมินผลสำเร็จของโครงการ (มกอช. กช. กสส.) วัตถุประสงค์ เพื่อประชาสัมพันธ์การผลิตสินค้าข้าว Q ครบวงจร โดยการทดลองเปิดตลาดในสถานที่ต่างๆ เพื่อให้โรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ มีช่องทางจำหน่าย และมีศักยภาพในการผลิตข้าว Q ครบวงจรที่ยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 3.11 ส่งเสริมตลาดออนไลน์ (มกอช. ศทส.) วัตถุประสงค์ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าที่ได้การรับรองผลิตภัณฑ์เข้าระบบตลาดออนไลน์ (DGT Farm)

กลยุทธ์ที่ 3.12 ขยายการตลาดสู่ตลาดโมเดิร์นเทรด (มกอช.) วัตถุประสงค์ เพื่อจัดประชุมหารือระหว่างโมเดิร์นเทรด และโรงสีเพื่อจับคู่ธุรกิจ และประสานติดตามผล

4. แนวคิดใหม่ที่น่าสนใจคืออะไร

(สิ่งที่แตกต่างไปจากเดิมคืออะไร อาจเปรียบเทียบสิ่งเดิมกับสิ่งใหม่ (เชื่อมโยงกับข้อ 2.))

4.1 แนวคิดและการดำเนินการเดิม

แนวคิดการทำงานแบบเดิม เป็นแบบแยกส่วน ทำงานเพียงหน่วยเดียว ไม่มีการวิเคราะห์ปัญหาที่ครอบคลุมตลอดทั้งห่วงโซ่ตั้งแต่มองปัญหาที่ละจุด ทำให้เกิดการแก้ปัญหาที่ละส่วน เช่น การนำมาตรฐานฉบับเดียวไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาแต่ละครั้งซึ่งเป็นมาตรฐานระบบการผลิต (GAP หรือ GMP) ไม่มีการเชื่อมโยงสินค้าข้าวเปลือก GAP เข้ากับโรงสี GMP และยังไม่มีการนำมาตรฐานสินค้าที่กำหนดคุณภาพและความปลอดภัยไปใช้

4.2 แนวคิดและการดำเนินการใหม่

แนวคิดการดำเนินการใหม่ เป็นการบูรณาการการทำงาน และมองการแก้ปัญหาแบบองค์รวม ที่มีการเชื่อมโยงมาตรฐานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ เช่น บูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม การผลิต การตรวจวิเคราะห์คุณภาพ การรับรอง ทั้งส่วนกลางและภูมิภาค โดยเฉพาะหน่วยงานในจังหวัด ที่ขับเคลื่อนระดับพื้นที่ สร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและโรงสี สร้างองค์ความรู้ และพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และเชื่อมโยงการผลิตข้าว รวมถึงสร้างระบบการควบคุมภายใน เพื่อกำกับดูแลการผลิตโดยโรงสีสหกรณ์ โดยการให้ความรู้ด้านมาตรฐาน การดำเนินการแบบกลุ่ม เช่น การจัดการและการทำเอกสาร เพื่อส่งเสริมการรับรองแบบกลุ่ม ทำให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบมาตรฐานมากขึ้น และสร้างความพร้อมในการตรวจรับรอง และการตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าข้าว ให้คำแนะนำเชิงเทคนิคด้านการผลิต และการเชื่อมโยงผลผลิต เพื่อสร้างความร่วมมือและแรงจูงใจด้านราคา ส่งเสริมและพัฒนาตั้งแต่การบริหารจัดการ

การผลิตและการตลาด โดยใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อยกระดับสินค้า สามารถตามสอบได้ และเพิ่มช่องทางการตลาด และประเมินผลการดำเนินงานในเชิงมูลค่า และประสิทธิผลการทำงาน

ประเด็นที่ 3 การนำไปปฏิบัติ (30 คะแนน)

5. ใครเป็นผู้ริเริ่มและผู้ดำเนินโครงการ และมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการนี้มากน้อยเพียงใด (ระบุผู้ริเริ่ม และผู้ดำเนินโครงการ และระบุขนาดของผู้รับบริการที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ)

ผู้ริเริ่มโครงการ คือ นายพิศาล พงศาพิชณ์ รองเลขาธิการ มกอช. เนื่องจากท่านเห็นโอกาสทางการตลาดที่จะยกระดับคุณภาพและราคาข้าวโดยใช้มาตรฐาน ด้วยการทำให้ได้มาตรฐานแบบครบวงจรตั้งแต่ต้นน้ำ(เกษตรกร) กลางน้ำ(โรงสี) และปลายน้ำ(ผู้บริโภค) จึงได้มอบหมายให้ สำนักกำหนดมาตรฐาน (สกม.) พิจารณากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรวจรับรองสินค้าข้าว และดำเนินโครงการสร้างต้นแบบการผลิตข้าวที่ได้มาตรฐานทั้งระบบครบวงจร โดยตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายการผลิตข้าวสาร Q ซึ่งประกอบด้วยข้าราชการ พนักงานราชการ และเจ้าหน้าที่ จากสำนัก/กองที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการขับเคลื่อน

ผู้รับบริการ มี 2 ส่วน ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ได้แก่

- 1) กลุ่มเกษตรกรบ้านโนนแสนสุข ซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 36 ราย มีพื้นที่ทั้งหมด 350 ไร่
- 2) โรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด เป็นโรงสีขนาดกลาง (กำลังผลิต 80 ตัน/วัน)

5.1 ผลกระทบทางบวก

โครงสร้างการผลิตในรูปแบบกลุ่มที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรบ้านโนนแสนสุข ในการผลิต และมีความรู้ด้านการมาตรฐาน การผลิตข้าวเปลือกคุณภาพ เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และองค์ความรู้ระหว่างเกษตรกร ได้รับโอกาสในการยกระดับการผลิตสู่มาตรฐานและการตรวจรับรองโดยหน่วยงานภาครัฐ ต้นทุนการผลิตลดลง และได้ผลผลิตข้าวเปลือกที่มีมูลค่าสูงกว่าข้าวเปลือกทั่วไป จึงมีรายได้เพิ่มขึ้นตลอดจนการมีสุขภาพดีขึ้นจากการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีที่ถูกต้องและปลอดภัย ใช้เท่าที่จำเป็น

โอกาสในการขอสนับสนุนทุนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างโรงสี การยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐาน เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ได้มีความรู้ด้านมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวสาร Q และ GMP รวมถึงการจัดทำระบบ QR Trace เพื่อการตามสอบสินค้า (Traceability) เพิ่มช่องทางการตลาด และเพิ่มมูลค่าสินค้า ทำให้มีรายได้มากขึ้น มากกว่าการขายข้าวสารทั่วไปตามระบบการผลิตแบบเดิม

5.2 ผลกระทบทางลบ

ความยุ่งยากในการปฏิบัติตามมาตรฐานของเกษตรกร เช่น การจัดทำเอกสารปฏิบัติการ การบันทึกข้อมูล การจัดการโครงสร้างกลุ่มและการบริหารจัดการ ที่อาจเป็นภาระในช่วงแรกของการดำเนินโครงการ และการลงทุนเพื่อปรับโครงสร้างโรงสีให้เหมาะสมตามมาตรฐาน

6. มีการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอย่างไร และใช้ทรัพยากรอะไรบ้างในการดำเนินการ

(ขยายความกลยุทธ์จากข้อ 3. ที่ได้นำไปปฏิบัติ และระบุทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินการตลอดจนวิธีการจัดสรรทรัพยากรดังกล่าว)

กลยุทธ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน มีดังนี้

6.1 กลยุทธ์ การสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตรส่วนกลางและภูมิภาค สหกรณ์การเกษตรเมืองศรีสะเกษ จำกัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อตลาดและลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ สหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ จำกัด

6.2 กลยุทธ์ ส่งเสริมผลิตข้าวเปลือก GAP แบบรายเดี่ยว เกษตรกรปลูกข้าวหอมมะลิตามมาตรฐาน GAP จ.ศรีสะเกษ จำนวน 1,058 ราย พื้นที่ 7,972.4 ไร่ ผลผลิต 3,188.96 ตัน แบบกลุ่ม จำนวน 19 กลุ่ม รวม 645 ราย พื้นที่ 6,509.9 ไร่ ผลผลิต 2,603.96 ตัน

6.3 กลยุทธ์ ส่งเสริมการตรวจรับรอง GAP แบบกลุ่มและรายเดี่ยว (กข. หลัก มกช. ประสาน)

6.4 กลยุทธ์ เชื่อมโยงข้าวเปลือก GAP สุรินทร์ (กข. และ มกช.)

6.5 กลยุทธ์ ส่งเสริมการผลิตตามระบบมาตรฐาน GMP (มกช. กข. และจังหวัด)

6.6 กลยุทธ์ ส่งเสริมการตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าข้าวตามมาตรฐาน (กข. และ มกช.)

6.7 กลยุทธ์ ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตาม มกช. 4000 (มกช. และ กข.)

6.8 กลยุทธ์ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีเรื่องราว และสร้างตราสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่า โดย มกช.

6.9 กลยุทธ์ ส่งเสริมระบบตามสอบ (traceability) ด้วย QR Code โดย ศทส. มกช.

6.10 กลยุทธ์ ประชาสัมพันธ์ ทดลองตลาด ประเมินผลสำเร็จของโครงการ (มกช. กข. กสส.)

6.11 กลยุทธ์ ส่งเสริมตลาดออนไลน์ โดย ศทส. มกช. เชื่อมโยงสินค้าที่ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์เข้าสู่ระบบตลาดออนไลน์ (DGT Farm)

6.12 กลยุทธ์ที่ ขยายการตลาดสู่ตลาดโมเดิร์นเทรด โดย มกช. โมเดิร์นเทรด และโรงสีเพื่อจับคู่ธุรกิจ และประสานติดตามผล

ทรัพยากรบุคคล

ใช้บุคลากรจากหลายหน่วยงาน โดยประสานขอความร่วมมือและจัดตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนนโยบายการผลิตข้าวสาร Q เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงานตามกลยุทธ์ดังกล่าวข้างต้น

ทรัพยากรเงิน:

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการ ที่ใช้ในการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ลงพื้นที่ การตรวจวิเคราะห์ตัวอย่าง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ได้รับจัดสรรภายใต้งบประมาณการดำเนินโครงการเกษตรแปลงใหญ่ ของ มกช.

7. ใครเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการออกแบบการพัฒนาการบริการ และผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (ระบุผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งร่วมออกแบบ และดำเนินโครงการ)

สกก. มกช. เชิญผู้เกี่ยวข้องในการผลิตข้าวสารตลอดห่วงโซ่การผลิต ประชุมครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2558 เพื่อหารือแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวสาร Q ทั้งระบบครบวงจร ณ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย ผู้ผลิตข้าวเปลือก ผู้ประกอบการโรงสี หน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและตรวจรับรองกองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กองตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร และกรมส่งเสริมสหกรณ์ และรับฟังความเห็นจากการดำเนินการส่งเสริมที่ผ่านมา ทั้งปัญหาอุปสรรค และกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ผลิตและผู้ประกอบการ พร้อมทั้งร่วมกันออกแบบการดำเนินการที่ชัดเจน ประชุมครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2558 ณ ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อหารือร่วมกับจังหวัด ผู้เข้าร่วมประชุมมี ผู้ประกอบการโรงสี และหน่วยงานที่จะร่วมดำเนินการขับเคลื่อนการผลิตสินค้าข้าวสาร Q ทั้งระบบ โดยยึดหลักการดำเนินงานตามนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ มาเป็นรูปแบบเครื่องมือในการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จ โดยผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย

1. สำนักกำหนดมาตรฐาน (สกก.) มกช. เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการเป็นเจ้าของความคิดผลิตข้าวสาร Q ครบวงจร กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการผลิตและการตรวจรับรองข้าวสาร Q ฝึกอบรมให้ความรู้เรื่อง มาตรฐาน GAP, GMP และข้าวหอมมะลิไทย ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การตรวจสอบคุณภาพทางเคมี และทางกายภาพ การเตรียมความพร้อมและส่งเสริมการผลิตข้าวสาร Q เพื่อการตรวจรับรอง ออกแบบบรรจุภัณฑ์

และตราสินค้า ประสานงาน และบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เกษตรกรและโรงสีเป้าหมาย และเป็นเจ้าของงบดำเนินการ

2. กองส่งเสริมมาตรฐาน (กสม.) มกอช. เป็นผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การควบคุมภายในแบบกลุ่ม (Internal control system : ICS)

3. กองพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าว กรมการข้าว (กข.) เป็นผู้รับผิดชอบ การส่งเสริมให้ความรู้ เทคนิค การผลิตข้าวคุณภาพ และให้คำแนะนำในการเชื่อมโยงผลผลิต

4. กองตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าว (กข.) เป็นผู้รับผิดชอบในการ ตรวจประเมิน/รับรอง มาตรฐานข้าว Q

5. ศูนย์วิจัยข้าวจังหวัดปทุมธานี (กข.) รับผิดชอบการตรวจวิเคราะห์คุณภาพข้าว (เคมีและกายภาพ)

6. กองพัฒนาสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบในการ ประสานสหกรณ์จังหวัด และโรงสีสหกรณ์เป้าหมายเพื่อสนับสนุนการพัฒนายกระดับการผลิต และชี้แจง โครงการ/มาตรการต่างๆ ของภาครัฐ

7. กรมส่งเสริมการเกษตร (กสก.) ส่วนกลาง เป็นผู้รับผิดชอบในการให้ข้อเสนอแนะในการ วางแนวทางการดำเนินการ ส่วนภูมิภาค เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการผลิต

8. หน่วยงานราชการส่วนจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เกษตรจังหวัด สหกรณ์จังหวัด และพาณิชย์จังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงาน สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนกับ เกษตรกร และโรงสีสหกรณ์เป้าหมาย

9. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ศทส.) มกอช. เป็นผู้รับผิดชอบ ในการส่งเสริมและ วางระบบการจัดทำ QR Trace ให้กับข่าวสาร Q และ ให้คำแนะนำการขยายช่องทางการตลาดออนไลน์สู่ DGT Farm

8. ผลผลิตที่สำคัญจากการดำเนินโครงการคืออะไร และมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs)

(ระบุผลผลิตที่สำคัญของการดำเนินการ (สอดคล้องกับข้อ 4. หรือไม่ อย่างไร) ตลอดจนความความเชื่อมโยง กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ อย่างน้อย 1 ประเด็น)

ผลผลิตที่สำคัญจากการดำเนินโครงการข่าวสาร Q ครบวงจร ตามแนวคิดใหม่ ได้บูรณาการการทำงานร่วมกันจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มองเป้าหมายการผลิต และการแก้ปัญหาแบบองค์รวม มีการเชื่อมโยง ข้อมูลต่างๆ เพื่อใช้ปฏิบัติงานร่วมกัน ตั้งแต่ต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ

ผลกระทบทางตรง

1) มีแผนการผลิตข้าวครบวงจร ที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับแปลงนาจนถึงข่าวสารบรรจุถุง เพื่อ จำหน่ายให้ผู้บริโภค ซึ่งมีการวิเคราะห์ gaps analysis เรื่องกฎระเบียบ มาตรฐาน และความเสี่ยงในการบริหารจัดการการผลิต จนถึงการตลาด เป็นผลจากแนวคิดในการวิเคราะห์ปัญหาในกระบวนการผลิตข้าวอย่างครบวงจร ซึ่งจะช่วยให้เกิดการวางแผน การดำเนินโครงการที่ครบถ้วนรอบด้านและเกิดการพัฒนายั่งยืน

2) สหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ ได้รับการรับรองการผลิตข่าวสาร Q และกลุ่มเกษตรกร บ้านโนนแสนสุขผ่านการประเมินแปลง GAP ทำให้มาตรฐานสินค้าเกษตรของประเทศไทยได้ถูกนำไปใช้ให้เกิด การยกระดับการผลิตข้าวอย่างเป็นรูปธรรม ผู้บริโภคเชื่อมั่นในสินค้าและตรารับรองมากขึ้น **ตอบสนองต่อ ผลสำเร็จ ตาม SDG** เป้าหมายที่ 3 เรื่องสุขภาพที่ดี และการสร้างทัศนคติของผู้ผลิตและผู้ประกอบการให้มีความ รับผิดชอบต่อการผลิตทางตรง ตามเป้าหมาย SDG ที่ 12

3) เกษตรกรและโรงสีสหกรณ์มีรายได้เพิ่มขึ้นจากราคาข้าวเปลือกที่สูงขึ้น และราคาข้าวสารที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมาย SDG ที่ 3 เรื่องความเป็นอยู่ที่ดี จึงเป็นระบบการผลิตแบบยั่งยืน

ผลกระทบทางอ้อม

1) การบูรณาการความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งในด้านความรู้เชิงวิชาการ การปฏิบัติในพื้นที่ (ศาสตร์ชาวบ้าน) ทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ให้การดำเนินการผลิตข้าวสาร Q ที่เกิดจากข้าวเปลือก GAP และกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน ประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดผูกพัน และความยั่งยืนในการร่วมมือดำเนินการ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมาย SDG ที่ 17 เรื่องการร่วมมือเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) ลดผลกระทบต่อ Climate Change ซึ่งการผลิตตามระบบมาตรฐาน เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงสี จะต้องมีการปฏิบัติที่ดีในการใช้น้ำ การจัดการดิน การใช้สารเคมีทางการเกษตรตามความจำเป็น ลดการปลดปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม รวมถึงการไม่เผาตอซัง รวมถึงเป้าหมายที่ 6 เรื่องการจัดการน้ำ เป้าหมายที่ 13 14 และ 15 เรื่องการลดผลกระทบต่อสภาพอากาศและต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำและดิน

9. มีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการอะไรบ้าง และวิธีการในการบริหารจัดการอย่างไร

การดำเนินโครงการข้าวสาร Q ครบวงจร พบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการ ดังนี้

9.1 ปัญหาสภาวะอากาศแปรปรวน เกิดอุทกภัยในช่วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยว ทำให้ได้ผลผลิตข้าวเปลือก GAP ปริมาณน้อย ซึ่ง มกช. ได้ประสานหน่วยงานที่ตรวจรับรอง (กช.) เพื่อขอยกเว้นการพิจารณาในการรับรองแบบกลุ่ม เพื่อให้เกษตรกรที่ไม่ได้ประสบอุทกภัย สามารถเข้าสู่กระบวนการตรวจรับรองในระดับแปลงได้ และได้ประสานโรงสีเพื่อจัดแบ่งพื้นที่ในการตากข้าวให้เกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนไม่มีพื้นที่ตากข้าว

9.2 ปัญหาราคาข้าวเปลือก ปี 59/60 ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรจำหน่ายข้าวเปลือกให้กับผู้ซื้ออื่นที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนเก็บข้าวเปลือก ตามโครงการชะลอข้าวของกระทรวงพาณิชย์ ทำให้โรงสีสหกรณ์ไม่ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย ซึ่ง มกช. ได้ประสานโรงสีเพื่อให้ประสานกลุ่มเกษตรกรสมาชิก ในการเพิ่มราคารับซื้อข้าวเปลือก GAP อีก 200 บาท/ตัน จึงสามารถหาข้าวป้อนโรงสีได้

ประเด็นที่ 4 ผลผลิต/ผลลัพธ์ และความยั่งยืนของโครงการ (40 คะแนน)

10. ผู้รับบริการได้รับประโยชน์อะไรจากโครงการนี้บ้าง

(อธิบายประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินโครงการที่เชื่อมโยงกับข้อ 3.)

ผู้รับบริการได้รับประโยชน์ จากโครงการข้าวสาร Q ตามกลยุทธ์การดำเนินการ ดังนี้

10.1 กลยุทธ์การสร้าง ความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มกช. มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการตรวจรับรองสินค้าข้าวตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกช.) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนนำไปใช้เพื่อการส่งเสริม ตรวจสอบ และตรวจรับรองตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมีแผนผังกระบวนการผลิตข้าวตลอดห่วงโซ่ ที่มีการวิเคราะห์ช่องว่างด้านมาตรฐานและความเสี่ยงต่อการส่งเสริมและพัฒนาผู้ผลิตและผู้ประกอบการ ในขณะที่หน่วยงานส่วนจังหวัด ได้รับทราบและกำหนดนโยบายการพัฒนายกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรตามต้นแบบข่าวสาร Q ของจังหวัดศรีสะเกษ และได้มีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดผลสำเร็จ สำหรับสหกรณ์โรงสี ได้รับโอกาสเรียนรู้แนวทางการดำเนินโครงการ และมีความเข้าใจระบบมาตรฐานมากขึ้น

10.2 กลยุทธ์ การส่งเสริมการผลิต GAP แบบกลุ่ม และรายเดี่ยว ในพื้นที่จังหวัด

เกษตรกร ได้รับคำแนะนำในการผลิตตามมาตรฐาน GAP รวมถึงเทคนิคในการผลิตเพื่อลดต้นทุน การจัดการก่อนการเก็บเกี่ยว และหลังการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้อง เพื่อรักษาข้าวเปลือกให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ ได้ประโยชน์ในการลดต้นทุน เพื่อได้ข้าวที่คุณภาพดีขึ้น ดังนี้

รายการ	ก่อนเข้าร่วม GAP	หลังเข้าร่วม GAP	ประโยชน์ที่ได้รับ
เมล็ดพันธุ์ที่ใช้	25 – 30 กก./ไร่	15 – 20 กก./ไร่	ลดลงประมาณ 10 กก./ไร่
ปุ๋ยเคมี	2 – 3 กระสอบ/ไร่	0 – 1 กระสอบ/ไร่	ลดลงประมาณ 2 กระสอบ/ไร่
% ต้นข้าว (head rice)	26 – 30 %	36 – 42 %	เพิ่มขึ้นประมาณ 10 – 12 %
% เมล็ดข้าวแดง	2 – 4 %	< 1 %	ลดลงประมาณ 2-3 %

10.3 กลยุทธ์ การส่งเสริมการตรวจรับรอง GAP แบบกลุ่มและรายเดี่ยว

เกษตรกร ได้เข้าใจระบบการรับรองแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม การจัดทำระบบการควบคุมภายใน เพื่อการตรวจรับรองแบบกลุ่ม และสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในกลุ่ม อีกทั้งได้เรียนรู้เทคนิค การตรวจประเมินแปลง (pre-audit) เพื่อควบคุมการผลิตภายในกลุ่ม สามารถยกระดับไปสู่การผลิตข้าวเปลือก GAP โดยอย่างน้อยผ่านการตรวจประเมินระดับแปลง พร้อมสำหรับการตรวจรับรองแปลง GAP ซึ่งสามารถลด ต้นทุนการผลิต และเกษตรกรสุขภาพดีขึ้นจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรและปุ๋ยเคมีที่ถูกต้อง ตามความจำเป็น

สหกรณ์โรงสี ได้เข้าใจการจัดทำระบบควบคุมภายในแบบ ICS และได้วางแผนจัดระบบองค์กร เพื่อร่วมควบคุมดูแลกลุ่มเกษตรกรที่เป็นสมาชิก ช่วยสร้างความเชื่อมั่นด้านคุณภาพและความปลอดภัยของ วัตถุดิบข้าวเปลือก

10.4 กลยุทธ์ การเชื่อมโยงข้าวเปลือก GAP สู่วิสาหกิจ

เกษตรกร ได้วางแผนการเก็บเกี่ยวร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยเฉพาะการบริหารจัดการ รถเกี่ยว และการขนส่งข้าวเปลือก เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงเวลาการรับซื้อ เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่มมากที่สุด เกษตรกรมีผู้รับซื้อที่ชัดเจน เนื่องจากมีการตกลง นัดหมายและเรื่องผลต่างของราคาระหว่างข้าวเปลือก GAP และ ข้าวทั่วไป สำหรับผลผลิตปี 59/60 ได้ราคาเพิ่มขึ้นถึง 200 บาทต่อตันข้าวเปลือก

สหกรณ์โรงสี สามารถวางแผนการรับซื้อการลดความชื้นและจัดเก็บตามปริมาณผลผลิต ข้าวเปลือก GAP ที่คาดการณ์ได้

10.5 กลยุทธ์ การส่งเสริมการผลิตตามระบบมาตรฐาน GMP

สหกรณ์โรงสีและเกษตรกร ได้เข้าใจมาตรฐาน GMP และหลักการผลิตข้าวสาร Q ครอบคลุมถึง บทบาทของแต่ละภาคส่วน รวมถึงความต้องการด้านคุณภาพของสินค้า นอกจากนี้สหกรณ์โรงสียังได้รับการ ประเมินศักยภาพ และคำแนะนำเกี่ยวกับการผลิต GMP ที่สอดคล้องตามระบบสากล และมีการจัดวางระบบ เอกสารที่เป็นปัจจุบัน ครบถ้วนตามมาตรฐาน

10.6 กลยุทธ์ การส่งเสริมการตรวจสอบควบคุมคุณภาพสินค้าข้าวตามมาตรฐาน

สหกรณ์โรงสีและเกษตรกรได้ความรู้เกี่ยวกับคุณภาพข้าวหอมมะลิตาม มกษ. 4000 สามารถ ตรวจสอบคุณภาพทางกายภาพและเคมีของข้าวเบื้องต้นได้ เป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในการผลิต นอกจากนี้ สหกรณ์โรงสีสามารถตั้งส่วนการวิเคราะห์คุณภาพข้าวทั้งทางกายภาพและเคมี เพื่อควบคุมการผลิต ข้าวสารภายในโรงสี

10.7 กลยุทธ์ การส่งเสริมการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตาม มกษ. 4000

สหกรณ์โรงสีและเกษตรกรได้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวสาร Q การแสดงเครื่องหมาย เงื่อนไขในการรับรอง และคุณภาพข้าวหอมมะลิตาม มกษ. 4000 และได้พัฒนาระบบการจัดการเพื่อยกระดับสู่การผลิตข้าวสาร Q ตั้งแต่การออกแบบและจัดสัดส่วนโรงสี ควบคุมจัดการข้าวเปลือกคุณภาพ GAP ที่แยกจากข้าวเปลือกทั่วไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต และมีการจัดทำระบบเอกสารและการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยที่ชัดเจน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนการเก็บตัวอย่างและตรวจวิเคราะห์คุณภาพข้าวทางกายภาพและเคมี รวมถึงปริมาณสารพิษตกค้าง ในข้าวเปลือกและข้าวสาร เพื่อสร้างความมั่นใจในระบบการควบคุมในกระบวนการผลิต ส่งผลให้ได้รับรองข้าวสาร Q ตามมาตรฐาน มกษ.4000 ที่สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคได้

10.8 กลยุทธ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีเรื่องราว และสร้างตราสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่า

สหกรณ์โรงสี ได้ขยายประเภทสินค้าข้าวสารหอมมะลิ 100% จากการขายเป็น bulk หรือขนาดถุง 5 กิโลกรัม โดยเพิ่มบรรจุภัณฑ์ขนาด 1 กิโลกรัม 500 กรัม และ 250 กรัม (บรรจุสุญญากาศ) เพื่อเพิ่มมูลค่า

ราคาต่อหน่วยบรรจุ	ขนาดบรรจุข้าวสารทั่วไป	ขนาดบรรจุภัณฑ์ของข้าวสาร Q			
	5 กิโลกรัม	5 กิโลกรัม	1 กิโลกรัม	500 กรัม	250 กรัม
ณ จุดผลิต	140	200	50	35	30
ณ จุดจำหน่าย	165	220	60	40	35

ทั้งนี้ในปี 2559/2560 โรงสีสหกรณ์สามารถผลิตข้าวสาร Q ได้ 12 ตัน หากคิดเป็นขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัมทั้งหมด จะได้มูลค่าเพิ่ม 264,000 บาท (คิดเป็น 178%)

สหกรณ์โรงสี ได้รับต้นแบบบรรจุภัณฑ์ใหม่ทั้งแบบถุง 5 กิโลกรัมและแบบกล่องขนาด 1 กิโลกรัม รวมถึงแบบฉลากสำหรับขนาด 500 และ 250 กรัม ที่มีเอกลักษณ์ของเรื่องราว (story) และมีตราสินค้าเฉพาะ “ข้าวสาร Q”

10.9 กลยุทธ์ การส่งเสริมระบบตามสอบ (traceability) ด้วย QR Code

สหกรณ์โรงสี ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการวางระบบ QR Trace และกรอกข้อมูลเพื่อใช้งานระบบ และสามารถผลิตสินค้าข้าวสาร Q ที่ตามสอบถึงแหล่งผลิตระดับเกษตรกรได้

10.10 -10.12 กลยุทธ์ การส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ

มกช. สามารถประเมินผลสำเร็จของงานจากการสร้างต้นแบบการผลิตข้าวสาร Q ทั้งวงจร และได้ผลผลิตข้าวสาร Q เกิดขึ้นจริง ขณะที่ **สหกรณ์โรงสี**ได้ทดลองวางสินค้าเพื่อจำหน่าย เพื่อหาช่องทางการตลาดและประเมินผลตอบรับของผู้บริโภคทั้งด้านราคาและคุณภาพ ทำให้สหกรณ์โรงสีมีช่องทางการจำหน่ายเพิ่มขึ้น และได้รับความช่วยเหลือและคำแนะนำในการนำสินค้าข้าวสาร Q เข้าสู่ตลาดระดับบน ซึ่งถือเป็นการยกระดับการค้าของสหกรณ์

11. การดำเนินโครงการ มีการประเมินผลที่เป็นทางการ และนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนา งานบริการหรือไม่ อย่างไร

(ระบุวิธีการและผลการประเมินอย่างเป็นทางการจากผู้รับบริการ และวิธีการนำผลการประเมินนั้นไปใช้ในการปรับปรุงงานบริการ)

โครงการนี้ประเมินผลในเชิงคุณภาพ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกร วิธีการวัดผลใช้รูปแบบการสัมภาษณ์ พูดคุยจึงเหมาะสมกว่าแจกแบบสอบถาม ผลการประเมินพบว่าเกษตรกร มีความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการข้าวสาร Q มากกว่า 95 % โดยวัดจากการมีส่วนร่วมและความเต็มใจในการรับบริการจากเกษตรกร และเจ้าหน้าที่โรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โดยประเมินผลสำเร็จในการดำเนินการภายในระยะเวลา 2 ปี โดยตั้งเป้าหมาย ให้มีการรับรองผลิตภัณฑ์ (product certification) สินค้า

ข้าวสารหอมมะลิ 100% และมีสินค้าวางจำหน่ายได้จริง ซึ่งโรงสีดังกล่าวได้รับการรับรองในวันที่ 8 กันยายน 2560 และเริ่มวางจำหน่ายสินค้าในเดือนตุลาคม 2560 ในร้านสาธิตจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัย “Q4U” ที่ มกช. รวมถึงจัดแสดงและจำหน่ายในงานตลาดเกษตรเกรตพรีเมียม (คลองผดุงกรุงเกษม) งานวันพระบิดาฝนหลวง (ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ) งานเทศกาลข้าวไทย (ลานคนเมือง กทม.) เป็นต้น ซึ่งได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้บริโภคในเรื่องคุณภาพของสินค้าด้านมาตรฐานความนุ่ม ความหอม และเมล็ดยาวสวย และยังได้รับการติดต่อและประเมินจากฝ่ายจัดซื้อของห้าง Modern trade อีก 2 แห่ง ได้แก่ Tops และ The mall เพื่อวางจำหน่ายภายในห้างดังกล่าวอีกด้วย

นอกจากนี้การประเมินผลโครงการยังวัดได้จากการลงพื้นที่ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและความเห็นจากการดำเนินการอีกด้วย ซึ่งพบว่า ทางโรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์มีความภาคภูมิใจในผลสำเร็จที่สามารถยกระดับมาตรฐานการผลิตสู่ข้าวสาร Q และยังมีความตั้งใจที่จะรักษาระบบมาตรฐานและขยายผลต่อไปยังสมาชิกของสหกรณ์ฯ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการ จนสามารถยกระดับได้อย่างเต็มรูปแบบคือ สมาชิกทุกคนตั้งใจผลิตสินค้าข้าวสาร Q และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเข้าสู่ระบบ GAP นอกเหนือจากแรงจูงใจด้านราคา เช่น การบริการเครื่องปักดำข้าวสำหรับสมาชิก การส่งเสริมหรือสร้างต้นแบบในการใช้ปุ๋ยพืชสดแทนปุ๋ยเคมี รวมถึงการทำตลาดระดับกลางและระดับสูง ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวสามารถนำมาใช้ปรับปรุงการบริการของภาครัฐได้ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนเรื่องดอกเบี้ยต่ำ เพื่อการผลิตที่ลดต้นทุน สำหรับนำไปใช้ในการซื้ออุปกรณ์ เครื่องมือ หรือปัจจัยการผลิตสำหรับสมาชิกสหกรณ์ รวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะในด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการ

12. โครงการมีความยั่งยืน และสามารถขยายรูปแบบการดำเนินการไปยังหน่วยงานอื่นๆ ได้หรือไม่ อย่างไร

(อธิบายความยั่งยืนในประเด็นต่างๆ เช่น การเงิน เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และกฎระเบียบ เป็นต้น รวมถึงอธิบายความสามารถและวิธีการขยายรูปแบบไปยังหน่วยงานอื่นระดับชาติ/นานาชาติ)

โครงการนี้เป็นกลไกการยกระดับมาตรฐานแบบครบวงจร ตั้งแต่เกษตรกร โรงสีสหกรณ์และคุณภาพสินค้าข้าว ช่วยผลักดันให้เกิดความยั่งยืนในการผลิตและการรักษาคุณภาพ เนื่องจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง มีความเหมาะสมในการเป็นต้นแบบให้การผลิตในพื้นที่อื่นๆ ได้ ดังนี้

ด้านการเงิน เกษตรกรได้ประโยชน์จากราคาข้าวเปลือกที่สูงขึ้นตามคุณภาพและมาตรฐาน GAP ที่ดำเนินการ โดยอยู่ในอัตราที่พึงพอใจ คือ 200 บาท/ตัน เนื่องจากการลดต้นทุนจากการใช้เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ 10-20% ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นประมาณ 15-20% และมีความมั่นคงเนื่องจากผลผลิตข้าวเปลือกที่ผลิตได้จะถูกรับซื้อโดยโรงสีสหกรณ์การเกษตรกันทรลักษณ์

โรงสีสหกรณ์ได้ประโยชน์จากราคาข้าวสาร Q ที่มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้นกว่าข้าวสารที่ไม่ได้รับมาตรฐานประมาณ 1.8 เท่า ซึ่งสามารถนำไปเพิ่มราคารับซื้อข้าวเปลือกให้กับเกษตรกร และในอนาคตหากตลาดสินค้าข้าวสาร Q ขยายกว้างขึ้น คาดการณ์ว่าจะสามารถเพิ่มราคารับซื้อข้าวเปลือกได้ถึง 500 บาท/ตัน นอกจากนี้สมาชิกของสหกรณ์ยังสามารถได้รับเงินปันผลที่มากขึ้นจากกำไรที่สหกรณ์ได้ดำเนินกิจการจำหน่ายข้าวสาร Q นี้ ก่อให้เกิดความยั่งยืนด้านการตลาด ตลอดจนด้านการผลิตข้าวสารคุณภาพ ได้มาตรฐานครบวงจรตลอดห่วงโซ่การผลิต ส่งผลดีต่อทั้งผู้ผลิต และผู้บริโภค

ด้านเศรษฐกิจ โอกาสทางการตลาดต่างประเทศ เนื่องจากสินค้าข้าวมีคู่แข่งทางการตลาดสูง กลยุทธ์ที่ใช้ต้องทำให้สินค้าข้าวของไทยได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบทางการค้า ส่งผลให้ข้าวของไทยมีคุณภาพและเกรดระดับพรีเมียมติดอันดับต้นของโลกที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัยตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่ไร่นา ถึงโต๊ะอาหาร ซึ่งปัจจุบันมีผลผลิตข้าวสารหอมมะลิไทยออกสู่ตลาดปีละประมาณ 3 ล้านตัน หาก

20% ของผลผลิตได้รับการยกระดับเป็นข้าวหอมมะลิ Q ระดับพรีเมียม ที่มีราคาเพิ่มขึ้น 50% จะเป็นมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ คือ 8,400 ล้านบาทต่อปี

ด้านสังคม เกษตรกรและผู้ประกอบการโรงสีสหกรณ์มีความสัมพันธ์เข้มแข็งขึ้น มีความรักความผูกพัน ทำให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้เกษตรกร ตลอดจนผู้บริโภคได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจากการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีน้อยลง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน

ด้านสิ่งแวดล้อม การผลิตข้าวตามระบบ GAP จะมีการกำกับดูแลในเรื่องของการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมาย การดูแลรักษา ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การไม่เผาตอซัง การปล่อยน้ำและการใช้น้ำอย่างเหมาะสม รวมถึงเรื่องการใช้สารเคมีในปริมาณที่เหมาะสมและเท่าที่จำเป็น เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อดินและน้ำซึ่งรูปแบบดังกล่าวสามารถขยายไปสู่ภาคการเกษตรของสินค้าอื่นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ผลไม้ และสัตว์น้ำ หรือพืชไร่อื่น เช่น ข้าวโพด ถั่วลิสง

13. บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ มีอะไรบ้าง และมีแนวทางให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างไร

(อธิบายบทเรียนที่ได้รับที่จะผลักดันให้เกิดความยั่งยืนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ)

จุดเด่นของโครงการนี้คือ การรวบรวมข้อมูลและสภาพปัญหาจากประสบการณ์ เพื่อนำมากำหนดแนวคิดในการพัฒนา ยกระดับการผลิตสินค้าข้าวที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัยและสามารถตามสอยได้ตลอดทั้งห่วงโซ่การผลิต ซึ่งนับเป็นบทเรียนแรกที่สำคัญในการดำเนินการโครงการที่มีการเข้าถึง เข้าใจ สภาพปัญหาในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง

บทเรียนที่ 2 คือการบูรณาการ สร้างความร่วมมือในการดำเนินธุรกิจแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย กำหนดผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการขับเคลื่อน และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงการเน้นย้ำให้เห็นถึงคุณค่าของตนเอง และผลประโยชน์ที่จะเกิดต่อส่วนรวม ซึ่งได้แก่ ผู้บริโภค ทำให้เกิดความยั่งยืนในการสร้างความร่วมมือ ในการดำเนินโครงการ และด้านอื่นๆ ในอนาคตต่อไปอีกด้วย

บทเรียนที่ 3 คือการเสริมจุดแข็ง และเติมจุดอ่อนให้แก่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการในการยกระดับสู่มาตรฐาน เนื่องจากบางประเด็นเกษตรกร ผู้มีประสบการณ์มาก สามารถเป็นครูในเชิงเทคนิค การผลิตและการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ได้ดี สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคส่วนอื่น (ผู้ประกอบการ/เกษตรกรรายใหม่) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เกษตรกรอาจขาดความเข้าใจเรื่องมาตรฐาน หรือการจัดทำระบบเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน หรือการจัดทำระบบตามสอยสำหรับผู้ประกอบการ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐสามารถเข้ามาเสริมความรู้ได้โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่ทำให้เกิดผลจริง ทำได้จริง และเกิดการพัฒนา สามารถถ่ายทอดสู่ผู้อื่นต่อไปได้

บทเรียนที่ 4 คือการกำหนดนโยบายโครงการพัฒนาระดับการผลิต ให้ทันสถานการณ์ของโลกปัจจุบันและความคาดหวังในอนาคต เพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างจุดเปลี่ยนหรือความแตกต่างของสินค้า ซึ่งโครงการนี้ให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าข้าวที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพดีอย่างครบวงจร ตลอดห่วงโซ่การผลิต เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ ที่ให้ความใส่ใจในเรื่องของสุขภาพและความปลอดภัยมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม จากผลสำเร็จของการดำเนินโครงการทั้งหมดที่ได้รับ ยังสามารถพัฒนาให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการผลิตมากขึ้นได้ โดยอาศัยแนวทางความร่วมมือกับผู้ประกอบการปลายน้ำหรือผู้บริโภค ในลักษณะของการดำเนินการมีส่วนร่วมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) ทั้งในประเด็นของการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมภาคการเกษตร หรือความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในภาคการผลิต โดยอาจส่งเสริมเรื่องการซื้อขายเครดิตสีเขียว ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติ